

Beredskapsutvalget
for finansiell infrastruktur
(BFI)

Årsrapport 2012

Forord

En forutsetning for finansiell stabilitet er sikker elektronisk betalingsformidling og robuste betalingssystemer for å utføre betalinger mellom kunder og å formidle finansiering. Betalingstjenestene er basert på elektroniske løsninger i alle ledd i transaksjonskjeden og avhengig av velfungerende grensesnitt mellom aktørene som deltar i denne. Operasjonell risiko er knyttet til trusler mot betalingstjenestene. Svikt i den operasjonelle driften eller tilsiktede angrep mot betalingstjenestene representerer en risiko. Trusselbildet er dynamisk, og det er derfor en utfordring å sikre preventive tiltak mot de mest aktuelle områdene.

For å bidra til kunnskap om BFIs oppgaver og det arbeidet som utføres i regi av utvalget, utarbeides det en årlig rapport over virksomheten.

Her følger rapporten for virksomheten i BFI i 2012.

Oslo 25. februar 2013

Frank Robert Berg
Leder av BFI
Seksjonssjef
Seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester
Finanstilsynet

Sekretariatet for BFI
Finanstilsynet
Seksjon for tilsyn med IT og betalingstjenester
v/ tilsynsrådgiver Åshild Johnsen
Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo
Tlf.: 22939702/99293046

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI)

Årsrapport 2012

1. Innledning

BFI ble opprettet gjennom vedtak i Norges Banks hovedstyre 11. oktober 2000 i forståelse med Finansdepartementet, Finanstilsynet og sentrale aktører i finansiell sektor. I henhold til mandatet har BFI følgende to hovedoppgaver:

- (i) Komme frem til og å koordinere tiltak for å forebygge og å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastruktur. I en krisesituasjon skal utvalget varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene.
- (ii) Forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innenfor finansiell sektor, herunder, på grunnlag av sivilt beredskapssystem, samordne utarbeidelse og iverksettelse av varslingsplaner og beredskapstiltak ved sikkerhetspolitiske kriser og krig.

BFI har som hovedoppgave å bidra til en best mulig samordning av beredskapsarbeidet mellom sentrale aktører i finansiell sektor, men erstatter ikke den enkelte institusjons selvstendige ansvar for beredskapen i egen virksomhet. BFIs medlemmer representerer en samlet faglig kompetanse på høyt nivå innen finansiell infrastruktur. BFI skal bruke denne kompetansen til å gi råd til myndigheter om hvordan ulike hendelser kan løses og hvordan følgekonskvenser kan minimaliseres.

Mandatet for BFI følger i vedlegg 1.

I henhold til mandatet har BFI etablert arbeidsrutiner for å varsle, håndtere og informere om krisesituasjoner i finansiell infrastruktur. I arbeidsrutinene skilles det mellom varsling av større avviks og avbruddssituasjoner som oppstår i den løpende driften, dvs. *konstaterte problemsituasjoner*, og varsling av problemsituasjoner som kan oppstå på grunn av særlige utviklingstrekk eller forestående begivenheter, dvs. *potensielle problemsituasjoner*. I tillegg til disse arbeidsrutinene er det etablert en varslingsliste for BFI med kontaktopplysninger for alle personer som er knyttet til arbeidet i utvalget. Varslingslisten oppdateres løpende og sendes til alle medlemmer, varamedlemmer og observatører i BFI.

2. Representasjon

BFI er i dag sammensatt av representanter fra ulike myndighetsorganer og sentrale aktører som brukere av og med operativt ansvar for finansiell infrastruktur. BFIs representanter er fordelt på 16 faste medlemmer, 8 direkte varamedlemmer og 8 observatører. Faste medlemmer har møteplikt, men kan bli representert med sitt direkte varamedlem ved nødvendig møteforfall. Observatører har møterett.

Sammensetningen av utvalgets medlemmer og observatører er et resultat av en avveining omkring hvordan finansiell stabilitet kan bli påvirket av enkle eller sammensatte hendelser. I de tilfeller BFI finner det nødvendig, vil utvalget også trekke på relevant kompetanse fra andre aktuelle aktører.

I 2012 har det vært en diskusjon om krav til kompetanse til medlemmene i BFI. Det er viktig at den enkelte organisasjon er representert på et kompetansenivå som på en hensiktsmessig måte ivaretar egen organisasjons oppgave i BFI. Representantene må bidra til diskusjon og løsning av problemer på eget område og som kan ha konsekvenser for andre områder. I en alvorlig beredskapssituasjon kan det være vanskelig for medlemmer å delta i BFI-møter. Det kan være behov for å ivareta primærfunksjoner og ansvar i egen organisasjon. Når BFI innkaller til møter i en alvorlig beredskapssituasjon, bør disse være korte og primært med den hensikt å dele informasjon mellom aktørene og eventuelt vedta felles aksjoner. Drøftingene i BFI kan ha stor betydning for de deltagende organisasjoner også som grunnlag for egne beslutninger og tiltak.

Finanstilsynet og Norges Bank utarbeidet i 2012 et rollenotat om samarbeid og ansvarsdeling knyttet til Lov om betalingssystemer. Notatet er lagt ut på nettsidene til Norges Bank og Finanstilsynet og omfatter systemer for betalingstjenester, interbanksystemer og betalingsforetak.

I 2012 har BFI fått en ny observatør fra Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM).

En oversikt over sammensetningen av BFI pr. 31. desember 2012 følger i [vedlegg 2](#).

3. Utvalgets arbeid i 2012

BFI har i 2012 gjennomført tre ordinære møter og to beredskapsøvelser.

Nærmere om BFIs arbeid i 2012:

Hendelsesrapportering til BFI

- Gjennomgang av hendelsesrapporter fra Finanstilsynet. Tilsynet gjør et hensiktsmessig uttrekk fra IKT-hendelsesrapporteringen til Finanstilsynet som grunnlag for rapportering av hendelser til BFI. Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.

- Gjennomgang av hendelsesrapportering fra bankenes felles avregningssystem, Norwegian Interbank Clearing System (NICS). Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.
- Gjennomgang av hendelsesrapportering fra Norges Banks oppgjørssystem (NBO). Rapporten gjennomgås på BFI-møtene.

Hendelsesrapportene sendes ut før BFI-møtene og gjelder normalt for perioden fra siste BFI-møte og opp til utsendelsesdato. Rapportene blir presentert på møtene av respektive organisasjoner. Øvrige deltakere i BFI gir i møtene eventuelle tilleggskommentarer om rapporterte hendelser og om hendelser som ikke fremkommer i de avtalte rapporteringene.

Basert på rapporteringen i 2012 vurderes det at totalbildet av stabiliteten på betalingssystemene i Norge i 2012 har vært tilfredsstillende. Dette på tross av alvorlige kriminelle angrep mot betalingstjenestene og enkelte alvorlige hendelser. Det har vært god regularitet på avregnings- og oppgjørssystemene og kommunikasjonen mot det internasjonale betalingssystemet SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) og det internasjonale oppgjørssystemet CLS (Continuous Linked Settlement).

Det er innført et fjerde daglig oppgjør av NICS netto i 2012.

Bankenes elektroniske kundetjenester har gjennom hele året vært utsatt for massive angrep fra trojanerprogram, og det har i 2012 vært en tydelig økning av denne typen angrep mot norske betalingstjenester. Angrepene blir stadig mer avanserte. De endrer seg raskt og krever tilsvarende endringsdynamikk på tiltakssiden. Tapene er likevel moderate grunnet innsats fra bankene og deres samarbeidspartnere. Det har vært enkelte alvorlige hendelser hos bankenes leverandører som har påvirket tilgjengeligheten på betalingstjenestene. Nytt i 2012 er et stort antall såkalte Distributed Denial of Services (DDoS) angrep mot norske finansinstitusjoner. Angrepene arter seg som enorme mengder oppslag mot finansforetakenes nettsider. Dette bruker opp kapasiteten og gjør at normale oppslag ikke kommer igjennom. Mest alvorlig var et angrep mot Oslo Børs sine nettsider i juni 2012.

Beredskapsarbeidet i BFI

Alternative betalingsmåter i en beredskapssituasjon

Norges Bank og Finanstilsynet har orientert BFI om videre arbeid med rapporten "Alternative betalingsmåter i en beredskapssituasjon". Rapporten er laget på oppdrag fra Finansdepartementet. Det har vært stilt spørsmål fra enkelte BFI-representanter om hvor realistisk det er å bruke kontanter i en beredskapssituasjon. Det er derfor innhentet høringskommentarer fra Finans Norge (FNO) hvor det er argumentert for bruk av alternative løsninger til kontanter. Myndighetenes arbeid med å komme frem til en klargjøring av beredskapsløsningene vil fortsette i 2013. Dette endrer ikke det ansvar det enkelte finansforetak har for å sikre egne beredskapsløsninger og at løsningene testes for å verifisere at disse er virksomme. BFI ser det som viktig å komme frem til hva alternative betalingsmidler i en langvarig beredskapsløsning skal bestå av.

Sikkerhetsloven og ny Objektsikkerhetsforskrift (pr. 1. januar 2011).

BFI ble orientert om hovedpunktene i Norges Bank og Finanstilsynets arbeid med å identifisere eventuelle skjermingsverdige objekter iht. Sikkerhetsloven og Objektforskriften. Det er identifisert mange objekter i finanssektoren som vurderes å være samfunnskritiske, men som likevel ikke er relevante å underlegges Sikkerhetsloven.

Definisjon av katastrofe i finanssektoren

I dokumentasjonen Finanstilsynet mottok som svar på rundskriv 20/2011, ble det meldt behov for en omforent definisjon av IKT-katastrofe i finanssektoren. Finanstilsynet har utarbeidet et notat om definisjonen av katastrofe. NICS Operatørkontor har egne retningslinjer knyttet til dette. BFI-medlemmene er anmodet om å komme med synspunkter på dokumentene og eventuelle egne innspill som vil bli fulgt opp i 2013.

Beredskapsøvelser i 2012

Evry ASA (Evry) og Nets Norway AS (Nets) påtok seg å lede hver sin øvelse i BFI i 2012.

Evry ledet BFI-øvelsen 27. november 2013 hvor øvelsesområdet var beskrevet slik:

"Hendelse treffer leveranse fra Evry som berører store deler av norsk finansiell infrastruktur. Reserveløsning fungerer ikke. Avvikssituasjonen vedvarer flere dager."

Evry hadde laget et scenario som besto av seks del-scenarier som til sammen beskrev en periode på 7 dager. Det ble raskt konstatert at hendelsen som innledet scenariet var et ondsinnet angrep, men det var vanskelig å forstå hvordan hendelsene som skjedde utover i perioden hang sammen med hverandre. Intensiteten i "hendelsesforløpet" varierte i perioden.

Øvelsen var realistisk, og scenarioet godt komponert. Situasjonen utviklet seg fra en "normal" alvorlig hendelse til en kritisk alvorlig hendelse, med endringer i trusselbildet underveis. BFI ble øvet i en situasjon som eskalerte. BFI måtte underveis ta stilling til:

- når skal BFI tre sammen første gang
- når skal BFI tre sammen underveis i en pågående situasjon
- når skal BFI varsle myndigheter
- hvordan skal BFI skaffe seg adekvat informasjon om situasjonen
- hvordan skal BFI koordinere informasjon til publikum
- når skal BFI varsle befolkningen i form av pressemelding

Øvelsen identifiserte behov for bedre dokumentasjon av BFIs rutiner for varsling, problemhåndtering og informasjonsdeling i en krisesituasjon. En del av dette er verktøy for loggføring og informasjonsutveksling i en sluttet gruppe.

Avhengig av hendelsens art, er det viktig å tidlig involvere støttefunksjonene fra observatørene i BFI, i dette tilfelle NSM.

Nets ledet BFI-øvelsen 12. desember hvor øvelsesområde var beskrevet slik:

"Behandling av korttransaksjoner for BankAxept i Fellesfunksjonen i Nets er sentral for all detaljhandel i Norge. Bortfall av denne funksjonen vil raskt skape en situasjon som er kritisk for hele"

samfunnet. En situasjon der BankAxept forespørslar ikke når fram til Nets eller ikke kan behandles i Nets og dette vedvarer i flere timer/dager, er et aktuelt tema for øvelsen."

Nets hadde laget 4 uavhengige scenarioer. BFI ble spesielt øvet på bruk av reserveløsninger for korttransaksjoner, samt på å definere grensegangen for når en hendelse er så alvorlig at BFI vil tre i kraft.

BFI ble øvet på

- Hvilke alternative betalingsmåter finnes i en situasjon der felles samfunnsfunksjoner er rammet og kortbetaling ikke fungerer?
- Hvilke alternative betalingsmåter finnes i en situasjon der spesifikt finanssektorens infrastruktur er rammet og kortbetaling ikke fungerer?
- Hvor alvorlig skal en situasjon være før BFI trer i kraft?

Begge øvelsene synliggjorde behovet for alternative betalingsløsninger i situasjoner hvor de elektroniske betalingskanalene settes ut av spill og man ikke vet hvor lenge situasjonen vil vare. Rapporten om alternative betalingsløsninger er relevant i denne sammenheng. Rapporten definerer tre forsvarslinjer:

- første forsvarslinje: foretakets egen kontinuitets- og katastrofeløsninger.
- andre forsvarslinje: bruk av ulike deløsninger som forsvar i en situasjon der deler av infrastrukturen er utilgjengelig.
- tredje forsvarslinje: forsvar i en situasjon der all infrastruktur er utilgjengelig.

Øvelsene identifiserte ulike mulige tiltak i andre forsvarslinje. Bl.a. hvordan en bank kan hjelpe en annen bank i en situasjon hvor den ene banken er avskåret fra sin reskonto. Slike løsninger må være kjente og testet for at de raskt skal kunne iverksettes når en situasjon oppstår.

Funn fra øvelsene vil bli fulgt opp i 2013.

Informasjon gitt til BFI på enkelttemaer.

DSB informerte om Rapport om basisleveranser fra finanssektoren i regi av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). Likeledes informerte DSB BFI om prosjektet 'Kritisk infrastruktur - kritiske samfunnsfunksjoner (KIKS)'. Del 3 av prosjektet er å identifisere basisleveranser fra finanssektoren (finanssektoren er andre sektor ut i dette arbeidet etter helsesektoren). I regi av DSB ble det i 2012 holdt en workshop i Finanstilsynet med deltagere fra finanssektoren. Deltagerne reflekterte langt på vei representasjonen i BFI. Arbeidet resulterte i delrapporten "Opprettholdelse av finansiell stabilitet".

Norges Bank ga en presentasjon av Norges Banks Årsrapport om Betalingssystemer 2011. Rapporten har viktig statistisk informasjon om pris- og volumutviklingen på betalingssystemene og effektiviteten og utviklingen i de norske betalingssystemene.

Finanstilsynet presenterte hovedpunkter fra sin risiko- og sårbarhetsanalyse for 2011 (ROS-analyse) av finansnæringens bruk av informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Norges Bank presenterte nye internasjonale prinsipper for finansiell infrastruktur fra Committee on Payment and Settlement Systems (CPSS) og International Organization of Securities Commissions (IOSCO) gjennom Bank for International Settlements (BIS)-rapporten *Principles for financial market infrastructures*'. Finanskrisen er opphav til arbeidet. Målet er å gjøre den finansielle

infrastrukturen mer robust med mindre sjanse for smitte fra en aktør til en annen ved finansielle problemer. I større grad enn før er det lagt vekt på felles prinsipper for all finansiell infrastruktur

Finanstilsynet informerte BFI om oppfølging av rundskriv 20/2011 etter hendelsen med kortsystemene i påsken 2011. Bankene har dokumentert kritiske komponenter i IKT-infrastrukturen og redegjort for oppfølging av og samordning med leverandørene om beredskap og endringshåndtering. Bankenes svar indikerer at de bekrefter eget ansvar og tettere oppfølging av leverandørene. I regi av FNO er det laget en samhandlingsrutine ved avvik i BankAxepts verdikjede som omfatter både leverandører og banker.

Norges Bank presenterte valutaoppgjørssystemet Continuous Link Settlement (CLS). CLS er et kritisk system for å opprettholde valutahandelen.

VPS presenterte transaksjonskjeden og infrastrukturen i det norske verdipapirmarkedet. Likeledes strukturen av og ansvaret for 'Market practice group' som rapporterer til SWIFT Norwegian National Group (NNG).

VPS og Norges Bank informerte om at Norge ikke vil slutte seg til Target2-Securities (T2S) i første omgang og at dette er meldt i brev til European Central Bank (ECB).

FNO informert BFI om at det er innført et fjerde daglig oppgjør av NICS netto (rundskriv 11/2012 fra FNO).

FNO informerte om innføring av Straks overføringer med tilhørende infrastruktur (rundskriv 13/2012 fra FNO).

FNO informerte om nytt Bransjestyre for Betalingssystemer og Infrastruktur (BBI).

Vedlegg 1

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI).

Mandat fastsatt av Norges Banks hovedstyre 11. oktober 2000 (oppdatert navneendring ved at Finanstilsynet overtok ledelse og sekretariat 01. juni 2010).

1. Beredskapsutvalg for finansiell infrastruktur har ansvaret for å komme frem til og koordinere tiltak for å forebygge og å løse krisesituasjoner og andre situasjoner som kan resultere i store forstyrrelser i den finansielle infrastruktur. Gjennomføringen av tiltakene vil baseres på at den enkelte deltaker har beslutningskompetanse på vegne av sin institusjon.
2. I en krisesituasjon skal utvalget varsle og informere berørte aktører og myndigheter om hvilke problemer som har oppstått, hvilke konsekvenser problemene kan medføre og hvilke tiltak som settes i verk for å løse problemene. Utvalget skal etablere nærmere rutiner for varsling, problemhåndtering og informasjonsformidling som skal gjelde i slike situasjoner.
3. Beredskapsutvalget skal forestå nødvendig koordinering av beredskapssaker innenfor finansiell sektor. Utvalget skal herunder, på grunnlag av Sivilt beredskapssystem, samordne utarbeidelse og iverksettelse av varslingsplaner og beredskapstiltak ved sikkerhetspolitiske kriser og krig.
4. Representasjonen i beredskapsutvalget skal tilpasses behovet for å løse den aktuelle krisesituasjon og samordne utarbeidelse av beredskapsplaner og iverksettelse av omleggingstiltak. Finanstilsynet skal ha ledelse og sekretariat for beredskapsutvalget og innkaller til møter i utvalget. Møter avholdes ved behov og minst to ganger hvert år. I tillegg til ordinære medlemmer og varamedlemmer fra myndighetsorganer og de sentrale aktørene i finansiell infrastruktur, kan utvalget knytte til seg observatører og kontaktpersoner fra andre aktører i finansiell infrastruktur, herunder representanter for telekommunikasjon og kraftforsyning.
5. Beredskapsutvalget erstatter ikke den enkelte institusjons selvstendige ansvar for beredskapen i egen virksomhet.
6. Mandatet for beredskapsutvalget fastsettes av Finanstilsynet i samråd med Finansdepartementet og sentrale aktører i finansiell infrastruktur.

Vedlegg 2

Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur (BFI). Medlemmer, varamedlemmer og observatører pr 31.12.2012.

Medlemmer

Frank Robert Berg, Finanstilsynet
Jon Berntsen, Evry ASA
Tor Johan Bjerkedal, FNO
Anne Ekeren Bjone, Verdipapirsentralen ASA
Thorbjørn Danielsen, Terra-Gruppen AS
Rune Grundekjøn, Finanstilsynet
Rolf Erik Gundersen, DNB ASA
Kjetil Heltne, Norges Bank
Ole-Jørgen Karlsen, Finanstilsynet
Kjetil Karsrud, Finanstilsynet
Bjørn-Arild Kydland, Nets Norway AS
Einar J. Lyford, Finanstilsynet
Knut Sandal, Norges Bank
Eldar Skjetne, SpareBank 1 Gruppen AS
Arnfinn Vik, Nordea Bank Norge ASA
Tone Aarland, Finanstilsynet

Varamedlemmer

Geir Bruflot, SpareBank 1 Gruppen AS
Asbjørn Enge, Terra-Gruppen AS
Lars Erik Fjørtoft, Bankenes Standardiseringskontor
Else Lundgreen, Nordea Bank Norge ASA
Reier Pytte, Nets Norway AS
Kåre Sandvik, DNB ASA
Håvard Thorstad, Oslo Clearing ASA
Eva Trasti, Evry ASA

Observatører

Geir Bjørge, Posten Norge AS
Jan-Georg Larsen, Telenor ASA
Per Broch Mathisen, Norges Fondsmeglerforbund
Lasse Ruud, Verdipapirfondenes Forening
Håkon Styri, Post- og Teletilsynet
Truls Sønsteby, Norges Vassdrags- og Energidirektorat
Eiliv Ofigsbø, Nasjonal sikkerhetsmyndighet
Marius Østli, Finansdepartementet